

Ірина БОКАЛО

СТЕРЕОТИПИ ПОВЕДІНКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПРО КОХАННЯ)

Iryna BOKALO. On Stereotypes of Ukrainian Youth' Behaviour after Materials of Ukrainian Folk Songs on Loving.

Національна поведінка була знаковою не лише в контексті обряду, а й певні її стереотипи проявлялися в побуті. Останній (побут) значно менше перебував під охороною традиції, тому позаобрядові знаки закарбувалися у національній пам'яті не так міцно. Правила побутової поведінки закріплювалися звичаєвим правом, втілювалися у фольклорі. Одним із джерел їх вивчення є народні пісні про кохання, які найповніше відображають життя молоді загалом, правила і норми, за якими мають чинити хлопець і дівчина, стосунки закоханих, їхні взаємини з батьками, ставлення до громади тощо. Зокрема, у Карпатському регіоні існувала система найдоцільніших форм виховання, звичаїв у стосунках між дівчатами і хлопцями¹, що, зрештою, було типово для всіх українців. Звичаєве право, весільні звичаї, а також весільні пісні, прислів'я і приказки, пісні родинного життя, соціально-побутові пісні дають тільки додаткові відомості про деякі з аспектів молодечого буття. Як зазначив І.Франко, родинно-побутові пісні цікаві особливо тим, що майже всі вони, "з виїмком деяких вандрівних, а лиш до нашого життя більше чи менше приноврених", мають майже сучасне походження, "як се доказує бесіда, чиста, без архаїзмів, часом зовсім локально

забарвлена, як доказують також зовсім нові сучасні поняття і обставини, в них зображені"². З цього погляду кожна пісня про кохання завдяки детальному аналізу набуває додаткового інформативного значення: крім того, що оберігає родинне передшлюбне виховання, фіксує порушення існуючих норм поведінки молодих людей, ще й оцінює явища, які з'являються у суспільстві, визначає, чи сумісними є ці явища із звичаєвою регіональною та українською культурою.

Один із найбільш поширених об'єктів зображення народної пісні про кохання є закохана пара. В українців – це хлопці і дівчата, які досягли шлюбного віку (18-30 років і 15-25 років відповідно). Це красиві, працьовиті, кмітливі й розумні, добре виховані люди, вони знають родинні та громадські традиції, тому вже можуть створити самостійну сім'ю.

Поведінка тих молодих людей, які створюють пару, змінюється. Оскільки афішувати свої стосунки особливо на перших етапах зустрічання не було прийнятним в українців, тому виражати свої почуття, симпатію молоді доводилося через символічні коди. Часто ці коди були настільки поширеними і відомими, що їх вияви були спрямовані на публічність (наприклад, напоїти коня, дати питися самому парубкові, випрати його сорочку – це поведінкові етнокоди, які не можуть бути прихованими від "чужих очей"). Деякі з елементів поведінки закоханих набувають символічного наповнення, яке стає зрозумілим лише з контексту пісні, хоча має глибинні корені та не існує поза національною символікою і традицією.

Якщо детально проаналізувати народні пісні щодо наявності таких знакових елементів поведінки і з огляду на їх поширеність, то ці етнокоди можна умовно поділити на кілька груп. Першу групу складають ті етнокоди, які проявляються публічно – в середовищі молоді, при батьках, в інших громадських місцях. До другої групи належать ті, які відбуваються на самоті – виявляються під час зустрічей, розлуки закоханих, у ситуаціях, коли дарують подарунки та при відмові

¹Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті роки XX ст.). – К.: Наук. Думка, 1993. – С. 176.

²Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних / Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наук. Думка, 1980. – Т. 26. – С. 211.

від них. Окремою групою можна вважати типові знаки “нечесної” негативної поведінки. І безумовно, треба виділити таку стереотипну поведінку та її елементи, які вказують на наявність чи відсутність статевих стосунків і пов’язані із символом калини. Всі ці етнокоди є елементами національної молодіжної культури, у народних піснях про кохання вони виявляються у різних комбінаціях, їх значення є символічним. Тому варто розглянути їх у процесі розвитку стосунків закоханих, а не відокремлено за групами.

Привітність – одна із визначальних норм суспільної поведінки українців. Типова побутова ситуація, описана в народній пісні, є виявом цієї норми:

*Ишов козак дорогою: “Помогай Біг, женче!”
Вона йому одвічала: “Здоров бувай, серце!”³.*

Така особлива відповідь є словесним кодом – виявом прихильності до парубка. Те, що дія відбувається у полі, коли дівчина жне, підкреслює значимість працелюбності дівчини. Це етнокод, який виявлений у громадському місці, адже на жнивах збиралося багато людей.

Подібні поведінкові словесні коди у народних піснях про кохання є досить поширеними. Дотримання їх було запорукою щастя в коханні, збереженні честі дівчини і роду. Відповідно, порушення чи незнання цієї знакової системи призводило до громадського осуду, недоброзичливої слави, втрати авторитету роду тощо.

Знаки уваги зазвичай пов’язані із певними діями, наприклад, парубки просять напоїти коня. Символіка води просочується і в цю пісню майже непомітними зовнішньо, але змістовно наповненими мотивами. До того ж, про дію напоїти коня можна говорити як про поведінковий стереотип, який означав єдність, цілісність закоханої пари. Цей факт через протилежне звучить у таких рядках народної пісні:

*– Дівчино моя, напій же коня,
Да з холодної да криниченьки,
З нового відра!
– Як буду твоя, напою і два,*

*Да з холодної да криниченьки,
З нового відра!⁴*

Дівчина відмовляється напоїти коня: так вона виявляє те, що не симпатизує хлопцеві. Тут звучить чіткий натяк, що пара ще не створена.

Інший варіант пісні фіксує, крім прохання напоїти коня, пропозицію стати дружиною парубка, що виражено через етнокод “сідати на коня”:

*– Дівчино моя, сідай на коня,
Та й поїдем в чисте поле
До мого двора⁵.*

Це один із тих етнокодів, який, з одного боку, є надзвичайно насичений фактично (пропозиція одруження), а з другого – евфемічним, бо називає поняття сталим виразом. Спорідненим із етнокодом “напоїти коня” можна вважати поняття дати напитися самому хлопцеві⁶, проте тут можемо відшукати глибше підґрунтя. В обох випадках присутній архетип води. Звичайно, дають напитись тим, кого люблять: це вияв прихильності, симпатії та взаємних почуттів.

Якщо дівчина не виявляє до парубка жодної прихильності, то мотив “напоїти коня” підсилюється й іншими – відмовою від подарунків:

*– Гей, ой дай, Боже,
Неділі діждати, –
Черевички куплю!
– Не купуй ти мені,
А купи ти собі:
Гей, єсть у мене
Отець, рідна мати,
То й куплять мені!⁷*

Відмова звучить у пісні тричі, чітко і зрозуміло, хоча передана символічними кодами: відмовою напоїти коня, прийти на побачення, від подарунків. Характерна для українського фольклору трикратність свідчить про обдуманість відмови дівчини, а також про традиційність ситуації.

⁴Пісні кохання...– С. 41.

⁵Зап. 2008 р. І.Бокало в с. Опарі Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Дякович М.В., 1957 р. н.

⁶Музиченко Я. Вода // Українські символи / За ред. М.Дмитренка.– К.: Народознавство, 1994.– С. 54.

⁷Пісні кохання...– С. 36.

³Пісні кохання / Упоряд., передм. О.І.Дея.– К.: Дніпро, 1986.– С. 40.

Важливим кроком у становленні закоханої пари стають численні вечірні зустрічі. Якщо вони відбуваються на людях, у колі друзів, то вчинки хлопця і дівчини не повинні бути афішованими, непристойними. “Нарікання, пересуди, лихий поголос йшов по селу про ту дівчину, яка була занадто нерозсудливою в поведінці або ж занадто перебирала женихами. Часто в народних піснях Закарпаття звучить негативна оцінка “парадної дівки”. Так само осуджувався хлопець, що залицявся до кількох дівчат одночасно, заходив до хати дівчини, не маючи наміру одружитися”⁸. Допустимими були жарти, важливою рисою характеру вважалося вміння підтримувати розмову. А коли зустрічалися удвох, прояви почуттів ставали щирішими, більш відкритими. Треба сказати, що страх перед славою і тут переслідує дівчину. Тому хлопець, який береже честь обраниці, дбає про це також: він навіть обережно викликає кохану із дому на вечірне побачення:

*Ой у полі дві тополі,
А третя вишня,
Грає козак на дудочку,
Щоб дівчина вийшла⁹.
Ой не стелися, барвіночку,
Не коренем – листом!
Кличе козак дівчиноньку
Не голосом – свистом!¹⁰*

Свист чи гра на музичному інструменті стає умовним знаком – знаком очікування, знаком присутності.

Запрошення милого завжди ненав’язливі, сповнені терпимості та ніжності. Іноді вони настільки метафоричні, що розгадати ці поетичні коди зможе тільки близька кохана людина:

*Ой зйду я над ярочок, пушу голосочок:
Дзвони, дзвони, голосочку, по всьому ярочку,
Нехай мене той зачує, що в полі ночує;
Нехай мене той забачить, що в полі маячить¹¹.*

⁸Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті рр. XX ст.).– С. 176.

⁹Пісні кохання...– С. 52.

¹⁰Там само.– С. 53.

¹¹Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край. Материалы и исследования, собран-

Хлопець викликає дівчину на побачення свистом, музичною грою. Дівчина співає, чим має привернути до себе увагу. Очевидно, такі ситуації типові, їх відображення часто звучать у народних піснях. З огляду на це можемо сказати, що вони становлять елементи стереотипної поведінки української молоді.

Одним із ключових ознак поведінки закоханих неодружених молодих українців є збереження таємниці самих стосунків. Якщо вони не завершаються одруженням, то честь дівчини та авторитет її роду будуть порушені. Отже, усі дії та вчинки повинні бути максимально непомітними для інших. Хлопці, які дотримуються цих традицій, прагнуть оберегти честь дівчини, піклуються про те, щоб приходити до дівчат непоміченими. Тому і символіка сліду у піснях про кохання стає особливо важливою. Ось, наприклад, такий досліджуваний текст зберіг синкретичні поетичні та символічні коди, пов’язані зі слідом:

*Засвіти, місяцю, звечора на всю нічку,
Нехай перебреду до миленької річку.
Нехай перебреду, нехай ніжок не замочу,
Нехай люди не знають, що до дівчини ходжу¹².*

Уривок насичений символічним змістом, що містить кілька значеннєвих центрів: вода, переправа через річку, місяць, відсутність сліду. Символіка води, яка у піснях про кохання передана через різноманітні її вияви, ознаки, цікавила багатьох дослідників. Так, Я.Музиченко¹³ у піснях про кохання аналізує водну символіку: напитися води, вода в глекові, відро, барило, криниця, копати криницю, напоїти коня, чиста і каламутна вода, переправа через річку, міст тощо. Переправу через річку дослідниця трактує як необхідну умову перед одруженням¹⁴. М.Грушевський, який теж означував перепливання річки як одруження¹⁵, при аналізі групи мотивів, пов’язаних з

ные д. чл. П.П.Чубинским. Том пятый. Песни любовные, семейные, бытовые и шуточные.– СПб, 1874.– С. 73.

¹²Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського...– С. 429.

¹³Музиченко Я. Вода // Українські символи / За ред. М.Дмитренка.– К.: Народознавство, 1994.– С. 55.

¹⁴Музиченко Я. Вода // Українські символи...– С. 55.

¹⁵Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т., 9 кн.– Том 1.– К.: Либідь, 1993.– С. 291.

водою, підкреслив особливе їх значення при паруванні: “Даремно було б заглиблюватися в питання, що тут мало першинство в розвою сього мотиву: чи та обставина, що парування відбувалося при воді, куди сходилась молодіж, стрічалась, знайомилась, засідалась, хапала дівчат, які виходили по воду й ін. – чи навпаки: значення води в магичній обрядовості, з котрим вона ввійшла в усякі церемонії, зв’язане з ідеєю прокреації, парування подружнього життя”¹⁶. Але паралелі таких мотивів є незаперечними. Обрядове значення переправи через річку досліджував О.Потебня¹⁷.

Зникнення козацького сліду (чи то його відсутність) не допустить поговору на дівчину. Тут, як і в багатьох інших піснях цього жанру, з’являється образ місяця, який стає провідником хлопців – освічує дорогу до дівчат, хоча іноді свідком побачень він бути не зможе, бо його сяйво викрие закоханих:

*Ой місяцю-перекрою,
Зайди за комору,
Нехай же я з своїм милим
Стану, поговорю*¹⁸.

Розмова між милими має бути збережена у таємниці. Очевидно, саме ця таємниця є першим випробуванням на вірність, бо бесіда відбувається між двома учасниками, де навіть місяць не бажаний.

Недобра слава і плітки можуть суттєво нашкочити честі дівчини. Виходячи із тексту наступної пісні, можна сказати, що дівчата завжди були уважними і прагнули визначеності у стосунках:

*Коли ходиш, то ходи,
Коли любиш, то люби,
Поговору не роби.
Хоть і буде поговір,
Таки буде парень мій;
Хоть буде і славонька,
Таки буде паронька*¹⁹.

¹⁶Грушевський М. Історія української літератури.– Т. 1.– С. 291.

¹⁷Потебня А. Переправа через воду как представление брака // Потебня А.А. Символ и миф в народной культуре.– Москва, 2000.– С. 419-432.

¹⁸Пісні кохання...– С. 57.

¹⁹Труды этнографическо-статистической экспедиции...–

Чесна (у значенні порядна, та, яка зберегла честь) молодь знає, як вибрати місце для побачення, таке, щоб не знаходитися на видноті, щоб свої почуття не поширювати на весь загал:

*Як ти знав, козаче,
Що маєш вороги,
Було зо мнов не стояти
Посеред дороги*²⁰.

Традиційно дівчина може претендувати на свій вільний час (тобто час для зустрічей) тоді, коли впорається з хатньою щоденною роботою:

*Чекай, милий, годину,
Чекай, милий, другу,
Най я своїй старій мамці
Вечероньку зготую*²¹.
*Та зажди, парень, годиноньку,
Та зажди, парень, другу,
Поки своєму отцю й матусі
Вечеряти зготую.
Та вечероньку зготую,
Білу постіль постелю –
Тоді вийду, удалий молодець,
І з тобою постою*²².

Турбота про батьків, повага до них є чи не найважливішою рисою вихованої, доброї дівчини. Таке обґрунтування свого запізнення звучить не образливо, а навпаки – авторитет дівчини зростає.

Важливе значення у стосунках мають подарунки. Козакові прийнято було дарувати власноруч вишиту сорочку:

*Донеслася слава по всьому світочку.
Що дівчина козакові вишила сорочку.
Шила-вишивала самісіньким шовком,
Щоби його пізнавала між козацьким полком.*

С. 47.

²⁰Фольклорні матеріали з отчого краю / Зібрали Василь Сокіл та Ганна Сокіл. У ноги завела Лариса Лукашенко.– Львів: Інститут народознавства НАН України, 1998.– С. 266.

²¹Пісні кохання...– С. 49.

²²Українські народні пісні в записах Олександра Потебні / Упор., вст. ст. і прим. М.К.Дмитренка.– К.: Музична Україна, 1988 (Українські народні пісні в записах письменників).– С. 141.

*Шила-вишивала жовтими нитками,
Щоби його пізнавала меже козаками*²³.

Подарувати сорочку – це публічно виразити почуття і наміри щодо парубка, адже сорочка є матеріальним доказом цього. Крім того, оригінальна вишивка, акуратність роботи є тими характеристиками, які оцінюють дівчину не тільки як таку, що вміє шити і вишивати, а і як охайну, творчу, з мистецьким смаком майбутню господиню. Для сорочки дівчина вибирає все найкраще:

*Купи, мати, купи, мати, за копійку іголку,
За чотири золотий червоного шовку.
А вже тая слава з Криму стала,
Що дівчина козакові вишила рукава*²⁴.

Лише дівчина або дружина мала право випрати парубкові сорочку. Ще цим правом, безумовно, була наділена мати. Невістка чи інша чужа жінка зробити цю послугу в силу табу не могла, бо сорочка (особливо чоловіча) була символом кохання, вірності, невірності²⁵:

*Чом на тобі, козаченьку,
Сорочка не біла?
...Бо мати старенька,
Невістка не сміла*²⁶.

Випрати сорочку в чумацьких піснях означає полюбити чумака, навіть якщо він одружений. Характерно, що не завжди чумака погоджується на любовні стосунки з випадковими особами жіночої статі (в піснях це переважно дівчата або молода шинкарка-здирниця), не дозволяє якій-небудь “прати сорочку”, хоч вона не біла, “бо сьома неділя”. Таким чином чумака зберігає свою подружню вірність, або вірність коханій дівчині, до якої має повернутися²⁷.

Сорочка – один із найважливіших предметів одягу українців. Окрім суто практичного вико-

ристання, вона є своєрідним захисним елементом для людини. Іноді дівчата, крім вишитих сорочок, дарували хустки:

*Винесла хустинку,
Як біль біленьку:
– Оце ж тобі, мій миленький,
А про неділеньку*²⁸.

Ці подарунки у народних піснях часом можуть набувати значення символічних показчиків: хустка показує, чи дівчина залишається вірною, чи не згасли її почуття. Хустка пилом припала – дівчина з личенька спала – це паралелізм, який порівнює емоційний стан дівчини із станом її подарунка.

*– Мені хустоньку
В руках не носити,
Задля слави козацької
Сідельце покрити.
А вже хустинонька
Та й запилалась –
Либонь, моя чорнявая
Та й зажурилась.
Та вже хустинонька
Та й пилом припала –
Либонь, моя чорнявая
Та з личенька спала*²⁹.

Парубки дарували куповані подарунки – черевички, персні, зрідка – коралі. Особливо цінними були черевички:

*Продай, милий, сиві бички,
Купи мені черевички*³⁰.

Такий подарунок виражав не лише прихильність до дівчини, а й показував майновий статус парубка. Подаровані персні означали пропозицію одруження. Прийняти його – значить погодитися вийти заміж:

*Береш перстень, дай ми слово,
Люблю в світі тя єдного.*

²³Фольклорні матеріали з отчого краю...– С. 259.

²⁴Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського...– С. 442.

²⁵Дмитренко М. Фольклор і символ // Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика.– К.: Народознавство, 2001.– С. 233.

²⁶Зап. І.Бокало 2006 р. в с. Опарі Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Буняка (Гриньків) Є.С., 1938 р. н.

²⁷Дмитренко М. Фольклор і символ...– С. 233.

²⁸Труды этнографическо-статистической экспедиции...– С. 289.

²⁹Труды этнографическо-статистической экспедиции...– С. 289.

³⁰Пісні кохання...– С. 54.

*А в єдино руки зв'яжуть,
Що ся любим, при всіх скажуть*³¹.

Відмова ж від персня символізувала закінчення стосунків взагалі:

*Просив, просив відеречко –
Вона його не дала,
Дарив, дарив з руки перстень –
Вона його не взяла*³².

Чітко регламентованою була поведінка закоханих у громадських місцях, зокрема при батьках. Знаки уваги, виражені публічно, можуть сприяти недобрій славі про дівчину, тому молоді мають поводитися так, щоб не викликати зайвих підозр. Наприклад, у пісні йдеться про парубка, який не сміє навіть привітатися з дівчиною, щоб не накликати гніву батька на неї:

Ой видів я, видів, як ти оли гнала, як ти оли гнала.

Не міг-єм ті зачепити, бо мати стояла.

А мати стояла, а батько дивився, а батько дивився,

*Не посмів-єм привітати, щоби не сварився*³³.

Дівчата поведуться подібно з тих же міркувань. Характерно, що при таких зустрічах дівчина перебуває на другому плані, на першому – батьки. Поведінка, відмінна від описаної, вважається порушенням звичаєвих норм:

*Да високо сходить, а низько заходить,
Да багатий до вбогої женихаться хочить.
Ой такеє жениханне до біди доводить.
Ой до біди такої – до слави худої.
Іде парень дорогою, в свистілочку грає,
Стоїть дівка у воротець, звичаю не знає*³⁴.

Із поведінкових кодів відомі також ті, які вказують на порушення моральних чи звичаєвих

норм. Наприклад, прохання хлопця обсадити свій двір виноградом, вишнями чи іншими деревами:

– Обсади, мила, голубонько сива, виноградом свій двір,

Щоби не заходив, вітер не заносив голосочок мій.

– Садила ж бо я, та не поливала, не прийнявся він,

*Кого любила, вірно кохала, та не дав Біг*³⁵.

Обсади, мила,

Дівча чорнобрива,

Виноградом двір,

Щоб не заходив, дівчинонько,

*Від мене до тебе голосочок мій*³⁶.

Обсадити деревами двір потрібно для того, щоб ані голосу, ані самого парубка не чути і не бачити. Це символ зради: сад створить додаткову перешкоду між хлопцем і дівчиною, а хлопці завжди відшукують подібні перешкоди, щоб прикрити свою зраду, щоб аргументувати розрив стосунків.

Апогеєм розвитку стосунків було весілля. Якщо хлопець і дівчина вирішили одружитися, то їхня поведінка змінювалася: стосунки ставали більш відкритими, символічні знаки уваги виявлялись привселюдно. "Під час танців на сільських майданах, на храмових танцях хлопець, який хотів показати свою любов до дівчини, замовляв музик і виконував перший танець з обраною дівчиною. Приводив її на загальносільські свята, відводив додому. Це означало, що у цієї молоді пари буде незабаром весілля"³⁷. Вочевидь, стосунки наречених повинні бути санкціоновані, схвалені громадою. Повторення такого звичаю маємо і в оголошенні церковних передшлюбних заповідей з метою вияву можливих перешкод одруженню (наприклад, чи не присягав парубок іншій дівчині, чи це його перший шлюб, чи не є наречені кровними родичами тощо). З огляду на це можна зробити чіткий висновок, що цер-

³¹Труды этнографическо-статистической экспедиции...– С. 97.

³²Пісні кохання...– С. 224.

³³Народні пісні з батьківщини Івана Франка / Зібрав та упоряд. В.Сокіл; Худож. оформл. Л.-І.Чабана.– Львів: Каменяр, 2003.– (Національна Академія Наук України. Ін-т народознавства).– С. 182.

³⁴Українські народні пісні в записях Зоріана Доленги-Ходаковського...– С. 423.

³⁵Там само.– С. 451.

³⁶Там само.– С. 452.

³⁷Кожоляк Г.К. Народознавство Буковини. Громадський і сімейний побут: Навчальний посібник.– Чернівці: Рута, 1998.– С. 40.

ковний звичай є вторинним відносно народного і фактично дублює його. Саме громада є “лакмусовим папірцем” честі молодих. У передвесільний час інтерес до молодої пари зростає: пригадують та оцінюють авторитет їх родів, виховання, особисті характеристики. Якраз тепер молодих хвалять або відгукуються про них негативно.

Це один пласт поведінкових кодів пов'язаний із порушенням моральних норм – втрата цноти, означеної у піснях вінком. Загалом еротичний підтекст у піснях про кохання є наскрізь символічним. “Еротична образність народної лірики вражає яскравими барвами, життєлюбною експресією, невимушеною, часто невишуканою стилістикою, мерехтінням подвійних значень, двоплановістю гри слів”³⁸.

Символ дівочого вінка поширений також у весільних традиціях і піснях. Втратити вінок – це табу, порушення якого веде до недоброї слави, громадського та родинного осуду і навіть зміни соціального статусу – дівчина стає заміжною жінкою (якщо парубок “покриє славу” – одружиться) або покриткою (якщо залишиться сама на руках із дитиною). Покарання за цей вчинок поширені по всій Україні в різних формах, але незмінним є негативне ставлення до такої дівчини.

Означення дівочої честі передається у піснях про кохання також через символ калини. Цілісна, непошкоджена калина символізує чесну дівчину:

*На калину вітер віє, калина не спіє,
Козак дівку вірно любить, зайняти не сміє.
Тим то він її не займає, що сватати має,
Тим до неї не горнеться, що слави боїться*³⁹.

Калина, її ламання – це символи, позначені еротичністю. Образи зламанної калини (як і саме ламання калини) є ознакою втраченої честі:

*Козаче, козаче,
Я тобі не вірю:*

³⁸Мудрак О. Еротика у фольклорі і літературі // Література. Фольклор. Проблеми поетики.– Вип. 32.– К., 2009.– С. 303.

³⁹Народні пісні в записах Марка Вовчка. Двісті українських пісень / Упор., вст. ст. і прим. О.І.Дея.– К.: Музична Україна, 1979 (Українські народні пісні в записах письменників).– С. 170.

*Зламав-єс калину
На моїм подвір'ю*⁴⁰.

Образ зламанної калини з'являється у піснях з мотивами зради, обману чи від'їзду парубка:

*Там дівчина ходила,
Калиноньку, серденько, ломила*⁴¹.

Як показує пісенний матеріал, козак покидає дівчину, а вона проситься, що буде слугою, і коня попасає, і постіль постеле, і спати покладе. Але цим хлопця не можна примусити любити. За втрачений (чи загублений) вінок (а дуже часто із пісень, в яких зустрічаємо цей образ, йдеться про народження дитини) обов'язково передбачене більш жорстке покарання.

Прикладами ламання калини, топтання червоної рожі рясніють народні пісні про кохання та балади. Це один із елементів родинної філософії українців. Чистота фізична і духовна має бути збережена за будь-яких обставин. До дівчини, яка втратила цноту, негативно ставилися до кінця її життя. Громадський осуд, а іноді і судові справи, що стосувалися порушення цієї норми, мали на меті застерегти дівчину та парубка від подібних вчинків. Втрата дівочої честі – це вже порушення морально-етичної норми українців, що є значно глибшим явищем, аніж поведінковий стереотип.

Побутова поведінка молодих українців не була хаотичною, а регламентувалася відповідними нормами і звичаями. Символічні коди, що збереглися в народних піснях про кохання, містять набагато глибший смисл, в якому закладені основні моральні домінанти українців. Дослідження моралі української нації, яка активно пропагувала, виконувала, творила ці пісні, може вказати на один із пріоритетних шляхів виходу сучасних українців із духовної кризи, застерегти від втрати моральних цінностей і вказати орієнтири розвитку сучасної української нації.

⁴⁰Зап. І.Бокало 5.10.2008 р. в с. Опарі Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Дякович М.В., 1957 р. н.

⁴¹Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського...– С. 422.